

Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki (Instytut Pamięci Narodowej, Kielce)

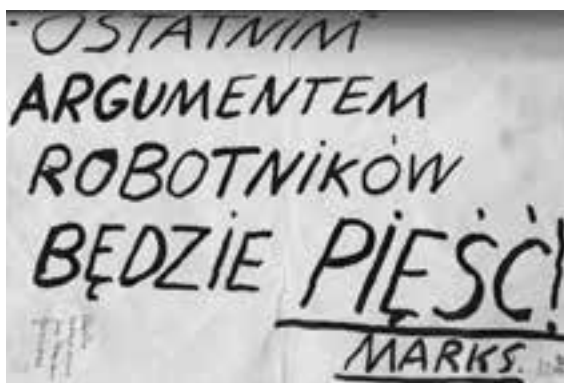
Pismo Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kielcach na temat oporu społecznego i działalności opozycji politycznej w województwie kieleckim w I półroczu 1982 r.

Wprowadzenie stanu wojennego w nocy z 12 na 13 XII 1981 r. należy do najbardziej dramatycznych wydarzeń w powojennej historii Polski. W ciągu kilku dni został złamany czynny opór przeciwko komunistycznej władzy, a społeczeństwo boleśnie odczuło skalę i zasięg represji. Masowe internowania, przetrwana łączność skutecznie paraliżowały struktury związkowe. W pierwszych dniach stanu wojennego najważniejszą formą oporu były strajki okupacyjne, które jednak udało się władzy kolejno likwidować przy użyciu milicyjno-wojskowych grup szturmowych. Ta pierwsza fala oporu społecznego została spacyfikowana. Wkrótce zaczęły pojawiać się formy protestu inne niż strajki i manifestacje. Były one dziełem licznych grup środowiskowych, które po spacyfikowaniu „Solidarności”, działały w rozproszeniu i często niezależnie od siebie. Podejmowano pierwsze działania konspiracyjne. Na murach pojawiały się „antypaństwowe napisy”, kolportowano ulotki pisane ręcznie i na maszynie. W oparciu o niektóre struktury „Solidarności” powstawały nielegalnie działające organizacje. Zajmowały się m.in. rejestrowaniem aktów represji, pomocą osobom internowanym lub aresztowanym, a także wsparciem dla ich rodzin. Przygotowywano bazy poligraficzne i kanały łączności. Powstawały także (często o bardzo wyszukanych nazwach) niewielkie struktury podziemne, tworzone spontanicznie przez grupy kilku młodych ludzi. Nieprzestrzeganie elementarnych zasad konspiracji miało istotny wpływ na czas ich działalności.

Prezentowany poniżej dokument przedstawia spisane przez funkcjonariuszy aparatu represji wydarzenia z okresu pierwszych 6 miesięcy stanu wojennego¹. Zdobyte

1 Stan badań nad wydarzeniami z okresu stanu wojennego w woj. kieleckim jest ubogi. Większość publikacji ma charakter przyczynkowy. Zob. m.in.: *Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980–1983*, wybór, wstęp i oprac. B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa 2001, s. 77–79, 110–111; *Stan wojenny w Polsce. Kalendarium wydarzeń 13 XII–31 XII 1982*, red. W. Chudzik i in., Warszawa 1999, s. 90–92, 288–289, 374–376; *Świadczenia stanu wojennego*, oprac. A. Dudek, K. Madej, Warszawa 2006, s. 73–76, 135–139; M. Chłopek, *Nie było spokoju*, „Słowo Ludu. Magazyn”, 2003, nr 2317, s. 12; M. Lasota, M. Ptasńska, *Małopolska i świętokrzyskie*, w: *Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, red. A. Dudek, Warszawa 2003, s. 217–283; *Opozycja i opór społeczny w regionie świętokrzyskim 1975–1989* [katalog wystawy], oprac. M. Jończyk, E. Krężolek, R. Śmietanka-Kruszelnicki, Kielce 2007, s. 27–35; M. Siuda, *Prasa NSZZ „Solidarność” i innych organizacji działających w województwie kieleckim*

1. Ulotka zerwana przez funkcjonariusza Komendy Miejskiej MO w Kielcach w połowie grudnia 1981 r. z budynku przy Placu Partyzantów; AIPN Ki, 014/1585, k. 24



2. Próba zorganizowania manifestacji przez członków i sympatyków „Solidarności” w dniu 1 V 1983 r. w Kielcach; AIPN Ki, 025/307, k. 376



informacje były wynikiem pracy Służby Bezpieczeństwa i służyły analizie operacyjnej. Niekiedy razić mogą sformułowania oraz opisywanie faktów językiem ówczesnej komunistycznej propagandy, ale dokument ten jest cennym źródłem dla badaczy najnowszej historii regionu świętokrzyskiego. Na jego podstawie wnioskować można o sposobie myślenia i postrzegania rzeczywistości przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Zawarte w nim dane statystyczne umożliwiają podjęcie próby oceny skali oporu społecznego w naszym regionie.

Pismo Zastępcy Naczelnika Wydziału V Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kielcach mjr. Mariana Adamczyka do Naczelnika Wydziału III Departamentu V MSW w Warszawie. Kielce, dnia 9 czerwca 1982 r.

W odpowiedzi na szyfrogram nr 26176/329 z dnia 2.06.1982 r. informuję, że na terenie województwa kieleckiego w okresie od 13.12.1981 r. do 31.05.1982 r. miały miejsce fakty naruszania przepisów dekretu o stanie wojennym przez działaczy i członków „Solidarności” (omówione poniżej wg punktów szyfrogramu):

1. W styczniu br. w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Kielcach ujawniono 3 osobową nielegalną grupę kierowców (członków) „Solidarności”, której celem było podtrzymanie działalności związku i prowadzenie ewentualnej działalności dywersyjno-sabotażowej.

W wyniku realizowanych przedsięwzięć operacyjnych plany i zamierzenia tej grupy zostały zneutralizowane. Grupa ta pozostaje nadal pod kontrolą operacyjną.

W maju 1982 r. w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach ujawniono nielegalną grupę o nieustalonej liczebności, której kierownictwo sprawują byli aktywiści „Solidarności” zakładowej. Celem grupy jest prowadzenie akcji plakatowo-ulotkowych na terenie Starachowic. Dotychczas ustalono 5 osób z kierownictwa tej grupy, z czego 2 osoby internowano. Aktywna praca operacyjna zmierza do ustalenia wszystkich członków kierownictwa grupy oraz działających podgrup w tej fabryce.

2. W lutym [19]82 r. ujawniono nielegalną 3 osobową grupę aktywistek byłego NSZZ „Solidarność” działającą na terenie miasta Kielc (członków byłej komisji służby zdrowia przy Zarządzie Regionu, przewodniczącą byłej „Solidarności” przy Miejskim Zespole Opieki Zdrowotnej w Kielcach i była pracownicę etatową Zarządu Regionu). Działalność grupy charakteryzowała się sporządzaniem i rozsyłaniem anonimów pogróżkowych w imieniu „Solidarności Świętokrzyskiej” do instytucji państwowych. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Kielcach osoby te zostały skazane na kary po 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na 4 lata oraz kary grzywny 8 tys. do 50 tys. zł.

W maju br. ujawniono i zlikwidowano 6 osobową nielegalną grupę w Hucie im. M. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim (zasięg zakładowy). Kierownictwo grupy sprawowali członkowie byłego związku „Solidarność”, a jej działalność przejawiała się: wykonywaniem i kolportowaniem „Biuletynu Wojennego” (wydano 3 numery o nakładzie kilkunastu egzemplarzy) oraz ulotek o wrogiej treści i klepsydry o pogrzebie gen. W[o]jciecha Jaruzelskiego. Aresztowano 5 osób, w tym 2 wiceprzewodniczących byłych komisji wydziałowych NSZZ „Solidarność”. Zakwestionowano maszynę do pisania, pieczętkę o treści „Komitet Ocalenia Związku NSZZ «Solidarność» w Ostrowcu” i urządzenie nagłaśniające w postaci tuby. Aktywne działania operacyjno-śledcze zmierzają do pełnego rozpracowania tej grupy i procesowego udokumentowania wrogiej i szkodliwej działalności.

3. Nielegalnych punktów poligraficznych nie ujawniono.
4. Nielegalnych punktów kolportażu wydawnictw bezdebitowych nie ujawniono.
5. W Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach w okresie od stycznia do marca 1982 r. operacyjnie przejęto 6 szt. „Biuletynów Komitetu Ocalenia «Solidarności»”. Kolporterów nie ujawniono.

– W Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Kielcach w tym br. operacyjnie przejęto jeden numer wydawnictwa „«Przedświt» – Wojenny Niezależny Serwis Świętokrzyski” pisany na maszynie, szkalujący Wojskową Radę Ocalenia Narodowego. Dalszych numerów tego wydawnictwa ani kolportera nie ujawniono.

– W okresie kwietnia i maja [19]82 r. w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach operacyjnie przejęto biuletyny informacyjne „Mazowsze” – 7 szt. i „Fakty z Mazowsza” – 1 szt. Wielkości nakładów nie ustalono, kolporterów nie ujawniono.

– W okresie marca i maja 1982 r. w Zakładach Metalowych „Predom-Mesko” w Skarżysku-Kamiennej przejęto operacyjnie: „Biuletyn Komitetu Oporu «Solidarności»” – szt. 1, „Tygodnik Wojenny” – szt. 1, „Tygodnik Mazowsze” – szt. 1. Wielkości nakładu nie ustalono, kolporterów nie ujawniono.

– W maju br. ujawniono pierwszy numer biuletynu informacyjnego, sygnowanego przez Studentki Komitet Protestacyjny w Kielcach, o nakładzie kilkudziesięciu sztuk, kolportowany w obu uczelniach kieleckich (W[yższa] S[zkola] P[edagogiczna] i Politechnika Świętokrzyska). Prowadzone jest aktywne rozpoznanie w tym zakresie.



3. Próba zorganizowania manifestacji przez członków i sympatyków „Solidarności” w dniu 1 V 1983 r. w Kielcach; AIPN Ki, 025/307, k. 388

– W maju br. ujawniono kolportowany w obu uczelniach kieleckich „Monitor Świętokrzyski”, sygnowany przez NSZZ „Solidarność Świętokrzyską”, oznaczony nr 4 w ilości kilkunastu sztuk. Poprzednich numerów ani kolporterów nie ujawniono.

6. Ogółem w woj. kieleckim w omawianym okresie ujawniono 529 faktów kolportażu w tym:

- ulotek – 476 faktów (około 3700 sztuk)
- plakatów – 4 sztuki
- malowanie napisów – 49 faktów (150 napisów).

Ulotki w większości sygnowane były przez podziemie „Solidarności”, Konfederację Polski Niepodległej lub Studencki Komitet Protestacyjny. Najbardziej zagrożone pod tym względem miasta to: Kielce, Starachowice, Ostrowiec Świętokrzyski i Skarżysko-Kamienna oraz duże zakłady pracy tj. Fabryka Łożysk Toczných „Iskra”, Zakłady Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „Chemar” w Kielcach, Huta im. M. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim, Fabryka Samochodów Ciężarowych w Starachowicach, Zakłady Metalowe „Predom-Mesko” w Skarżysku-Kamiennym i uczelnie: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach.

Nasilenie kolportażu ulotek notuje się po 20 stycznia br., a szczególnie z okazji 1 Maja i 13 maja 1982 r. W niektórych przypadkach grupy osób lub osoby przygotowujące i kolportujące wrogą propagandę pisaną zostały ujawnione i pociągnięte do odpowiedzialności (patrz pkt. 1 i 2). Ponadto w dniach 19 i 20 stycznia 1982 r. w Fabryce Łożysk Toczných „Iskra” w Kielcach ujawniono kolportaż ulotek antypaństwowych, w formie maszynopisu. W wyniku natychmiastowych działań operacyjnych ustalono i zatrzymano siedem osób. Prokurator wojskowy Prokuratury Garnizonowej w Kielcach zastosował wobec tych osób areszt tymczasowy. Wyrokiem Wojskowego Sądu Okręgu Warszawskiego osoby te skazane zostały na kary od 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz kary grzywny od 20 do 5 tys. zł.

– W lutym br. ujawniono anonim podpisany: „Podziemna Organizacja «Solidarności» Wisła”, negujący wprowadzenie stanu wojennego. Sprawcę ustalono i aresztowano. Z uwagi, że orzeczenie lekarskie stwierdzało zaburzenia psychiczne wymienionego zwolniono.

– W Hucie im. M. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim ujawniono sprawcę zbezczeszczenia plakatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Ostrowcu skazany on został na karę 1,5 roku ograniczenia wolności i potrącenia 15 proc. wynagrodzenia miesięcznego na rzecz Skarbu Państwa.



4. Próba zorganizowania manifestacji przez członków i sympatyków „Solidarności” w dniu 1 V 1983 r. w Kielcach; AIPN Ki, 025/307, k. 511



5. Próba zorganizowania manifestacji przez członków i sympatyków „Solidarności” w dniu 1 V 1983 r. w Kielcach; AIPN Ki, 025/307, k. 394

7. W omawianym okresie na terenie województwa zanotowano 3 strajki w tym strajk 13.05.1982 r. W dniach 13–14.12.1981 r. w Hucie im. M. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim aktywiści byłego związku „Solidarność” zorganizowali strajk protestacyjny w związku z wprowadzeniem stanu wojennego w Polsce. Łącznie w strajku wzięło udział ok. 2000 osób. W wyniku realizowania działań neutralizujących: zatrzymano 16 osób, aresztowano – 7, internowano – 5. Wyrokami sądowymi skazano – 10 oraz przeprowadzono 120 rozmów ostrzegawczych pobierając przy tym oświadczenia o lojalności i przestrzeganiu obowiązującego porządku prawnego.
 - W dniu 15.12.1981 r. w ramach akcji „Klon” wezwano do Komendy Wojewódzkiej MO na rozmowę członka byłej komisji zakładowej „Iskra” w Kielcach. W związku z tym doszło w tym dniu do 1,5 godzinnego strajku, w którym uczestniczyło 70 pracowników tej fabryki. W wyniku działań operacyjnych ustalono inspiratorów strajku. Przeprowadzono z nimi 15 rozmów ostrzegawczych, a dwie osoby zostały zwolnione z pracy.
 - W dniu 13.05.1982 r. na terenie województwa w strajku protestacyjnym wzięło udział 245 pracowników z następujących zakładów pracy:
 - Zakłady Metalowe „Predom-Mesko” w Skarżysku-Kamiennej – 95 osób
 - Z[akłady] U[rządzeń] Ch[emicznych] i A[rmatyry] P[rzemysłowej] Kielce – 50 osób

- K[oneckie] Z[akłady] O[dlewnicze] – 45 osób
- F[abryka] Ł[ózysk] T[ocnych] „Iskra” – 20 osób
- F[abryka] S[amochodów] S[pecjalizowanych] „Polmo-SHL” Kielce – 13 osób
- P[rzedsiebiorstwo] P[aństwowe] „Polmozbyt” Skarżysko-Kamienna – 10 osób
- B[iuro] S[tudiów] i P[rojektów] U[rządzeń] E[lektrycznych] „Elektroprojekt” Kielce – 8 osób
- K[ielecka] F[abryka] P[omp] „Białogon” – 2 osoby,
- F[abryka] U[rządzeń] T[echnicznych] Suchedniów – 1 osoba.

Ogółem na terenie województwa ukarano 275 osób uczestniczących w strajkach i z dozoru za nienależyte dopełnienie obowiązków, a mianowicie:

- zwolniono z pracy – 62 osoby
- ukarało kolegium – 108 osób
- przeniesiono na niższe stanowiska – 5 osób
- kary nagany otrzymało – 101 osób
- kary upomnień otrzymało – 104 osoby
- potrącono premie – 11 osób
- przeprowadzono rozmów ostrzegawczych – 184.
- Ponadto w dniu 13 maja br. 20 osobowa grupa uczniów Liceum Rolniczego w Bodzentynie, w trakcie praktyki zawodowej przerwała pracę na 15 minut. Inspirator strajku został wyrzucony ze szkoły, natomiast 2 osoby zawieszono w prawach ucznia.
- W dniu 13 maja br. w godzinach wieczorowych zebrali się wokół domów studenta kilku-nastoosobowe grupy studentów Politechniki Świętokrzyskiej i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach dla poparcia akcji strajkowych. Ogółem w akcji tej uczestniczyło ok. 70 osób przez 30 minut. W dniu 12 maja br. aresztowany został pracownik dydaktyczno-naukowy WSP w Kielcach za nawoływanie do strajku w dniu 13.05.1982 r.

Łącznie w omawianym okresie za udział w strajkach ukaranych zostało 319 osób w postaci:

- wyroków sądowych – 10
- orzeczeń kolegium – 108
- internowania – 5
- zwolnienia z pracy – 64
- kar administracyjnych – 224.

Ponadto przeprowadzono 304 rozmowy ostrzegawcze.

8. Na terenie województwa zanotowano 4 fakty działań o charakterze sabotażu i wandalizmu na tle politycznym:
 - w dniu 17.12.1981 r. na trasie Opatowiec–Ostrowiec zostały porzucane kolczatki z drutu, w wyniku czego zostały uszkodzone opony 4 autobusów; sprawcy nie ujawniono
 - w dniu 15.02.1982 r. nieznany sprawca przeciął 24 przewody napowietrzne linii telefonicznej relacji Skalbmierz–Kielce
 - w dniu 24.04.1982 r. na linii hutniczo-siarkowej w miejscowości Stawiany-Lipniki odkręcone zostały 24 śruby na złączach szyn kolejowych; z uwagi na wcześniejsze ujawnienie powyższego nie doszło do katastrofy.
 - w dniu 21.05.1982 r. celowo zostały przecięte przewody linii telefonicznej w miejscowości Niewachłów. Wycięcie przewodów długości 17 m spowodowało przerwę w łączności Kielce–Niewachłów w dniach 21–27.05.[19]82 r. Sprawców dotychczas nie ustalono.
9. W okresie stanu wojennego zanotowano fakty noszące znamiona terroru politycznego, a mianowicie:
 - anonimy pogróżkowe kierowane do osób pełniących funkcje w aparacie partyjnym i gospodarczym na terenie Kielc – 10, Starachowic – 4, Skarżyska–Kamiennej – 2. Tak np. w styczniu br. do dyrekcji M[iejskiego] P[rzedsiebiorstwa] K[omunikacyjnego] w Kielcach skierowany

został anonim podpisany: „Ruch Oporu Polski Niepodległej–Komenda Okręgu Kieleckiego mjr RYŚ”, w którym wydano wyroki śmierci na 12 pracowników tego przedsiębiorstwa, a między innymi na: 2 dyrektorów, sekretarza P[odstawowej] O[rganizacji] P[artyjnej], kierownika działu wojskowego i przewodniczącego związków branżowych, za jak to określono „służebność reżimowi komunistycznemu”. Autora nie ujawniono.

Ponadto anonimowe pogróżkowe nagminnie kierowane są do redakcji „Słowa Ludu” w Kielcach, a zwłaszcza w stosunku do redaktorów [Andrzeja?] Małachowskiego i [Jerzego?] Głębockiego piszących krytycznie o „Solidarności”.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, w grudniu 1981 r., u działacza K[onfederacji] P[olskiej] N[iepodległej] zamieszkałego w Kielcach ujawniono i zakwestionowano kilkadziesiąt sztuk amunicji do różnego rodzaju broni palnej. Wyrokiem sądu skazany został na 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 3 lat oraz 5 tys. zł grzywny.

W nocy z dnia 2/3 maja br. w Cementowni Małogoszcz na kominie wywieszono flagę o barwach narodowych z napisem „Solidarność” z czarnymi szarfami. Sprawcy dotychczas nie ujawniono.

10. Aktywiści byłego związku „Solidarność” nawiązują kontakty z placówkami dyplomatycznymi krajów kapitalistycznych w kraju. Z dotychczasowego rozpoznania wynika, że celem tych kontaktów było uzyskanie informacji na temat możliwości emigracyjnego wyjazdu do krajów zachodnich. W uzupełnieniu powyższej informacji dodaję, że na terenie naszego województwa notujemy przypadki organizowania zbiórek pieniężnych na rzecz pomocy dla osób internowanych oraz fakty noszenia w miejscach publicznych znaczków „Solidarności”. W stosunku do 12 osób, którym udowodniono prowadzenie tego typu działalności sporządzone zostały wnioski do Kolegium ds. Wykroczeń².

2 Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach, sygn. IPN Ki 025/1119/K, t. 20, k. 1136–1143, „Pismo Zastępcy Naczelnika Wydziału V KW MO w Kielcach mjr Mariana Adamczyka do Naczelnika Wydziału III Departamentu V MSW w Warszawie. Kielce, 9 czerwca 1982 r.”

Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki (Institute of National Remembrance, Kielce)

A document of the Voivodship Militia Headquarters in Kielce on social resistance and political opposition in the Kielce province in the first half of 1982

After the introduction of marshal law, apart from a three-day strike in M. Nowotko Steelworks in Ostrowiec Świętokrzyski (December 13th – 15th, 1981), there workers' protests were scarce. In the second half of December, there were no strikes and streets manifestations at all in the Kielce province. However, other forms of protest started to appear, initiated by numerous groups which, after the pacification of Solidarity, operated in different places frequently independently. In spring 1982 in Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna and Starachowice, among other places, the number of underground structures increased. There were many leaflets and fliers published. Until the end of May 1982, 529 "incidents of illegal distribution" in the Kielce province were reported. On the basis of Solidarity of the Świętokrzyskie Region, regional and local underground structures were established, which issued various statements and underground newsletters. However, despite the call for protest on May 13, 1982 in nine plants in the Kielce province, only 250 people participated in the strike.

This and many other issues are dealt with in the presented document from June 9, 1982 prepared by 5th Division of State Militia in Kielce.